

Dyslexieprotocol Rembrandtparkschool

Mei 2021

Inleiding

Bij kinderen met dyslexie is er sprake van een ernstige lees- en/of spellingachterstand. Ondanks dat deze kinderen goed onderwijs hebben gevolgd, hebben zij moeite met lezen en spellen en is dit proces onvoldoende geautomatiseerd.

Definitie Stichting Dyslexie Nederland:

“Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.”

Er is sprake van hardnekkigheid wanneer blijkt dat extra, doelgerichte en intensieve didactische ondersteuning nauwelijks leiden tot een verbetering van de lees-/spellingvaardigheid.

Ongeveer 7-8 % van de leerlingen op een basisschool heeft dyslexie. Dyslexie komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes.

Visie van de Rembrandtparksschool

De capaciteiten, de achtergrond of de thuissituatie van een leerling worden nooit gebruikt als reden waarom een leerling onvoldoende leert lezen. De kwaliteit van ons leesonderwijs wordt gezien als de meest bepalende factor. In alle groepen wordt veel aandacht besteed aan het leren lezen en het signaleren van risicolezers. Hierdoor worden latere taalachterstanden en leesproblemen zoveel mogelijk voorkomen.

Algemene afspraken

- Alle leerkrachten hebben basiskennis over lees- en spellingproblemen en dyslexie.
- Bij het lezen wordt het plezier en begrip boven de leestechniek gesteld.
- De moeilijkheden en mogelijkheden worden met de leerling besproken.
- De leerkracht bespreekt de leerstof vooraf met de dyslectische kinderen ('pre-teaching').
- Er worden hoge realistische groeps- en individuele ambities gesteld op de DMT en AVI voor 2 meetmomenten per jaar (zie dyslexie-protocol).
- De leerlingen die extra leesbegeleiding nodig hebben op zorgniveau 3 worden zoveel mogelijk groeps-overstijgend geclusterd.
- Voor de aanvang van het nieuwe schooljaar maken de leerkracht en IB een concreet plan voor de leerlingen met dyslexie a.d.h.v. de schoolafspraken. De leestoetsen worden afgenomen door de leerkracht. De toets-resultaten worden besproken met IB, evt. wordt het plan bijgesteld. De leerling en ouders worden betrokken bij het opstellen en evalueren van het plan.

Intake groep 1

Bij de start in groep 1 zijn er grote verschillen tussen leerlingen. De omgeving waarin het kind opgroeit speelt een niet te onderschatten rol en kinderen ontwikkelen zich niet allemaal in hetzelfde tempo.

Risicofactoren voor de taalontwikkeling worden tijdens de intake geïnventariseerd en in Parnassys genoteerd. Deze leerlingen worden vanaf begin groep 1 extra zorgvuldig gevolgd en de aanpak in de kleine kring wordt geïntensiveerd indien nodig (zie groep 1-2).

Risicofactoren intake

- Opgroeien in een taalarme omgeving
- Opgroeien in een meertalige omgeving en thuis een andere taal spreken
- Een taalachterstand hebben door taalleerproblemen (deze leerlingen vallen op door afwijkende taalproductie en taalbegrip)
- Gehoor- (of gezichts-)problemen hebben
- Een verhoogd risico hebben op dyslexie omdat het in de familie voorkomt

Groep 1-2

In de kleuterperiode kan nog niet precies worden voorspeld bij welke kinderen later dyslexie zal ontstaan. Er zijn wel vaak signalen in de taalontwikkeling die op een verhoogd risico duiden. Deze zijn na te gaan in gesprekken met ouders, maar ook door middel van observaties en/of het afnemen van taken bij de kinderen.

Signaleren risicofactoren

Genetische factoren

- Dyslexie komt voor in de familie

Spraak- en taalontwikkeling

- Moeite met uitspraak klanken
- Moeite met vormen van goede zinnen
- Kleine woordenschat

Fonologisch en fonemisch bewustzijn

- Moeite met hakken van een woord in losse klanken, bijvoorbeeld /boek/ naar /b/ /oe/ /k/
- Moeite met samenvoegen van losse klanken tot een woord, bijvoorbeeld het plakken van /b/ /oe/ /k/ tot /boek/
- Moeite met weglaten van klanken in een woord, bijvoorbeeld het weglaten van de /r/ in /broek/, je houdt /boek/ over
- Moeite met het herkennen van een klank in een woord

Actieve letterkennis

- Moeite met het onthouden van letter-klankkoppelingen

Benoemsnelheid

- Moeite om snel en goed reeksen letters, plaatjes of cijfers te benoemen

Non-woord repetitie

- Moeite om niet bestaande woorden na te zeggen

Andere risicofactoren

- Moeite met het begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten
- Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen
- Moeite met het opnoemen van dagen van de week
- Moeite met het ordenen van objecten
- Moeite om op woorden te komen

Preventie in groep 1-2

De ontwikkeling van de leerlingen met risicofactoren (zie intake) worden zorgvuldig gevolgd en bijgehouden.

Begin groep 2

Vanaf begin groep 2 worden de lessen fonemisch bewustzijn aan alle leerlingen aangeboden.

Midden groep 2

Leerlingen die midden groep 2 een achterstand hebben krijgen intensieve extra begeleiding om hen voor te bereiden op een goede start in groep 3. Er wordt in overleg met de IB-er gekozen voor:

- de voorschotbenadering in de kleine kring (m.b.v. de map Fonemisch Bewustzijn CPS)
- het computerprogramma Bouw!

Leerlingen oefenen met deze programma's de drie vaardigheden die als sterkste voorspellers van leesontwikkeling worden gezien: fonemisch bewustzijn, actieve letterkennis en benoemsnelheid.

Ambitie eind groep 2

Bespreken met de leerkrachten onder- en middenbouw: hoe zorgen we voor een doorlopende leerlijn van groep 2 naar 3? (zie brochure PO-Raad Doorstroom van kleuters, is het kind klaar voor groep 3 of is groep 3 klaar voor het kind?).

Overdracht groep 2-3

Aan het eind van groep 2/start van groep 3 is er een warme overdracht tussen groep 2 en 3 a.d.h.v. de leerlijnen groep 1-2. De leerkracht van groep 1-2 geeft aan welke leerlingen risicolezers zijn, wat hun bevorderende en belemmerende factoren en onderwijsbehoeften zijn. Indien een leerling kleuterverlenging krijgt wordt met de IB-er een plan gemaakt voor de aanpak in groep 2. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van handreikingen in Protocol preventie van leesproblemen in groep 1-2 (Expertise Centrum Nederlands).

Groep 3

In groep 3 start het formele leesonderwijs. Kinderen met leesproblemen hebben veel moeite om de geschreven letters om te zetten naar klanken. Woorden worden traag en/of fout gelezen. De oorzaak hiervan ligt meestal in een zwak fonemisch bewustzijn of geringe letterkennis. Leerlingen die moeite hebben met lezen houden vaak vast aan een spellende leesstrategie, een radende leesstrategie of – en dat komt eigenlijk het meest voor – een combinatie van beide strategieën.

Naast de signalen rondom fonologisch en fonemisch bewustzijn, en actieve letterkennis die beschreven zijn bij groep 1-2, kunnen er vanaf groep 3 ook signalen worden opgevangen rondom de lees- en spellingontwikkeling.

Signaleren risicofactoren groep 3

Lezen

- Woorden worden traag en/of fout gelezen
- Lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend

Spellen

- Woorden worden traag en/of fout gespeld
- Kennis van spellingregels en –patronen wordt niet goed toegepast
- Schrijfactiviteiten verlopen moeizaam en/of traag
- Spellingregels worden niet/moeizaam geautomatiseerd
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf

Leesonderwijs risicolezers

In groep 3 wordt leesonderwijs gegeven met de methode Lijn 3. Leerlingen die door de leerkracht van de onderbouw zijn overgedragen als risicolezers krijgen vanaf dag 1 leesonderwijs op zorgniveau 2 of 3 (zie bijlage). Er wordt wekelijks apart met deze leerlingen gelezen. Ouders en vrijwilligers worden hiervoor ingezet.

- Tot M3 wordt dagelijks 5 minuten extra besteed aan fonemisch bewustzijn op woordniveau (CPS-map). De frequentie is belangrijker dan de duur.
- Vanaf M3 wordt iedere dag een tekst gelezen. Herhalend lezen is belangrijk.
- Leerlingen lezen 2x p.w. Bouw! met een tutor. Ouders wordt geadviseerd om 3x p.w. minimaal 15 min. thuis te oefenen met Bouw!

De herfst-, winter-, lente- en eindsignaleringen van Lijn 3 worden direct met de IB besproken. Het leesonderwijs wordt indien nodig geïntensiveerd naar zorgniveau 2 of 3. Ook na de Cito worden de leerlingen die M3 en/of E3 op de DMT een III, IV of V score hebben met de IB besproken. Leerlingen met 2x een V-score op de DMT worden naar groep 4 overgedragen als mogelijk dyslectisch.

Toetsen

DMT en AVI worden afgenomen door de leerkracht. De leerlingen met een vermoeden van dyslexie worden 4x getoetst volgens het dyslexie-protocol. AVI is belangrijker dan DMT.

Feedback

- Bij zwakke lezers bij wie het tempo laag is worden fout gelezen woorden direct voorgezegd. De leerling herhaalt het woord en leest door (direct-right feedback).
- Bij andere leerlingen reageert de leerkracht niet direct bij een gelezen fout maar pas als de zin helemaal is gelezen (wacht-hint-prijs feedback). De leerkracht geeft aan dat er een leesfout is gemaakt en laat de leerling zichzelf corrigeren. De leerkracht kan ook een hint geven door bijvoorbeeld de zin met de leesfout te herhalen en te vragen: klinkt de zin zo goed? Na eigen correctie prijst de leerkracht de leerling.

Groep 4

Veel van de kenmerken die bij groep 3 zijn genoemd, gelden ook voor de leerlingen die al verder zijn met lezen en spellen. De problemen kunnen echter ernstiger worden. Er worden steeds hogere eisen gesteld aan de lees- en schrijfvaardigheid van leerlingen.

Signaleren risicofactoren

Lezen

- Woorden worden traag en spellend gelezen
- Woorden worden radend gelezen
- Woorden worden fout gelezen
- Lezen van teksten verloopt niet vloeiend
- (Stil)lezen van teksten bij andere vakken verloopt traag
- Vermijdingsgedrag bij en/of hekel aan hardop lezen

Spellen

- Woorden worden fout gespeld
- Woorden worden traag gespeld
- Kennis van spellingregels en –patronen wordt niet goed toegepast
- Schrijfactiviteiten verlopen moeizaam en/of traag
- Spellingregels worden niet of moeizaam in schrijfactiviteiten toegepast
- Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf
- Geen inzicht in de opbouw van het spellingsysteem

Leesonderwijs risicolezers

De leerlingen die in groep 2 en/of 3 al gesignaleerd zijn als risicolezer krijgen vanaf dag 1 leesonderwijs op zorgniveau 3. Er wordt wekelijks apart met deze leerlingen gelezen. Ouders en vrijwilligers worden hiervoor ingezet.

- Als een klein groepje gevormd kan worden wordt RALFI-lezen ingezet
- Als het leesniveau <M3 wordt ouders geadviseerd om 4x p.w. minimaal 15 min. te oefenen met Bouw! Het stappenplan van het Expertise Nederlands voor groep 4-8 wordt door de leerkracht gevolgd (zie bijlage). De leerkracht bespreekt alle stappen met de IB-er.

In de groep worden de volgende aanpassingen gedaan:

De leerlingen met een leesachterstand/dyslexie:

- Lezen de woorden en teksten van Zuid Vallei vooraf met een maatje (pre-teaching).
- Teksten worden voorgelezen.
- Lezen minimaal 1x per week 5 min. met de leerkracht
- Praten tijdens stillezen 1x per week met de leerkracht over de gelezen tekst, niet als controle maar als leesmotivatie
- Mogen rekenen met een kladblaadje terwijl anderen het uit het hoofd te moeten doen of mogen alleen de antwoorden invullen op een werkblad (i.p.v. werken in een schrift).
- Hoeven geen boekverslagen te maken
- Worden door de leerkracht geholpen bij het uitzoeken van een op AVI-beheersingsniveau voor stillezen.
- Krijgen de teksten een week van tevoren mee naar huis (in overleg met ouders).
- De leerkracht toont begrip voor de leesmoelijkheden
- De leerkracht betreft de leerling bij de aanpassingen

Midden groep 4

Als leerlingen DMT M4 een V-score (en behoren tot de laagste 10%) halen voldoen zij aan de criteria voor een vergoed dyslexie-onderzoek:

- 3x V-score op de DMT (behoren tot de laagste 10%)
- Minimaal 2x 10 weken onderwijs op zorgniveau 3

Als leerlingen niet 3x V-score hebben gehaald op de DMT maar wel een achterstand hebben met lezen, wordt de aanpak op zorgniveau 3 gecontinueerd.

Toetsen

DMT en AVI worden afgenomen door de leerkracht. De leerlingen met een vermoeden van dyslexie worden 4x getoetst volgens het dyslexie-protocol. AVI is belangrijker dan DMT.

Groep 5

Als de stappen in groep 1-4 goed zijn gevolgd dan zijn de leerlingen met dyslexie gesignaleerd en aangemeld voor een dyslexiebehandeling. Een goede begeleiding van leerlingen met dyslexie vergt een brede aanpak en duidelijke afspraken met de leerling, ouders, leerkrachten en andere betrokkenen. We houden hierbij rekening met de aspecten: **Accepteren**, **Begrijpen**, **Compenseren**, **Dispenseren** en **Extra begeleiding**.

Accepteren

We accepteren dat de leerling problemen heeft als gevolg van dyslexie.

- Het is voor de leerling met dyslexie onmogelijk hetzelfde niveau in lezen en spellen te bereiken in dezelfde tijd als leerlingen zonder dyslexie.
- De leerling zal *altijd* kleine fouten blijven maken bij lezen en spellen (en vaak ook bij rekenen).
- Het lezen zal sneller verbeteren dan het spellen en uiteindelijk ook op een beter niveau komen dan het spellen. Zij beïnvloeden elkaar ook: veel lezen heeft een positieve invloed op het spellen.
- Het spellen is voor de leerling met dyslexie het grootste probleem. Dit speelt bij allerlei schoolse taken een rol en is ook in de thuissituatie te merken.
- Het maken van fouten en onterecht lui of dom gevonden worden heeft grote emotionele gevolgen. Dit heeft een negatieve invloed op het welbevinden van de leerling en op zijn gedrag.

Begrijpen

Naast acceptatie is het noodzakelijk dat de leerling met dyslexie zelf en de mensen in zijn/haar omgeving begrijpen waar de leerling tegenaan loopt. We helpen de leerling met dyslexie om zelf aan te geven waar het tegenaan loopt. We denken samen in oplossingen.

Compenseren (*het mag anders*)

Dyslectische kinderen hebben problemen met het verwerken van vooral schriftelijke informatie. Door hen te leren een beroep te doen op hun sterke eigenschappen (via compenseren) kan de inhoud van de informatie wel degelijk worden verwerkt.

Voorbeelden:

- het voorlezen van teksten
- het vergroten van de tekst
- meer tijd geven om het werk te maken
- het toestaan van een mondelinge toets i.p.v. schriftelijk
- het toestaan van schriftelijk werk op de computer waarbij de spellingcontrole helpt bij het goed spellen.

Dispenseren (het hoeft niet)

Onder dispensatie verstaan we: de hoeveelheid werk verminderen of het kind vrijstellen van de opdracht. Dyslectische leerlingen werken langzamer. Ze kunnen de aandacht bij schriftelijke taken vaak ook moeilijk verdelen over de benodigde taakaspecten. Omdat deze niet goed geautomatiseerd zijn vergt dat veel energie.

Voorbeelden van dispenserende maatregelen:

- Het samenwerken met een maatje die gezamenlijke taken schriftelijk verwerkt, mede op basis van de mondelinge antwoorden van de leerling met dyslexie.

Extra begeleiding

Leerlingen met dyslexie/leesachterstand krijgen 3x per week in een klein groepje RALFI-lezen (zorgniveau 3). De intern begeleider coördineert deze extra hulp. Twee keer per jaar wordt nagegaan of de leesondersteuning voldoende effect heeft. Voor spelling wordt geen extra begeleiding op zorgniveau 3 gegeven.

Toetsen

Voor het maken van de methode-gebonden en Cito-toetsen worden, in overleg met IB, de volgende aanpassingen gedaan:

- er wordt meer tijd gegeven
- waar mogelijk wordt de toets in meerdere delen afgenomen
- de tekst kan vergroot worden van A4 tot A3.
- De leerling mag de tekst van de toets van tevoren lezen

Cito-toets begrijpend lezen

Bij leerlingen vanaf groep 5 met ernstige dyslexie die onvoldoende in staat zijn een tekst zelfstandig te lezen wordt de Cito-toets Begrijpend lezen voorgelezen. Dit mag alleen bij leerlingen bij wie sprake is van ernstige dyslexie die anders de toets niet kunnen maken en alleen als er twijfels zijn over het kennisniveau van de leerling. Dit moet altijd worden vastgelegd in Parnassys, zodat ook derden weten hoe de uitkomsten geïnterpreteerd kunnen worden.

